

Nieuwsbrief ERF Updates - Nummer 03, 2016

Nummer 3, 2016

Redactie: mr. F.M.H. Hoens.

INHOUDSOPGAVE

Hoge Raad

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2016:115](#) 29-01-2016

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2016:99](#) 22-01-2016

Hof

[Gerechtshof 's-Hertogenbosch, ECLI:NL:GHSHE:2016:140](#) 19-01-2016

[Gerechtshof Amsterdam, ECLI:NL:GHAMS:2013:1968](#) 09-07-2013

Rechtbank

[Rechtbank Rotterdam, ECLI:NL:RBROT:2016:475](#) 27-01-2016

[Rechtbank Den Haag, ECLI:NL:RBDHA:2015:15633](#) 24-12-2015

[Rechtbank Den Haag, ECLI:NL:RBDHA:2015:15609](#) 23-12-2015

RECHTSPRAAK

Diverse geschillen bij afwikkeling nalatenschappen ouders. Ouderlijke boedelverdeling en waardering landbouwonderneming.

Vader overlijdt in 1990. Zijn nalatenschap vererft volgens een horizontale ouderlijke boedelverdeling (art. 4:1167 oud BW) naar moeder. Zoon en dochter krijgen daardoor een voorlopig niet-opeisbare vordering op moeder. Hun vorderingen worden opeisbaar als moeder in 2013 overlijdt. Moeder heeft dochter onterfd. Dochter beroept zich op haar legitieme portie in moeders nalatenschap. De zoon is executeur in de nalatenschappen van beide ouders.

Dochter verlangt alsnog informatie en rekening en verantwoording van de zoon over de nalatenschap van vader (art. 4:148 BW, art. 4:151 BW). Anders dan de zoon betoogt, heeft dochter haar recht hierop niet verwerkt, aldus de rechtbank. Het enkele tijdsverloop is onvoldoende voor rechtsverwerking. Waar het aan de zoon was om informatie te verstrekken en rekening en verantwoording te geven, kan hij zich in beginsel ook niet beroepen op het feit dat stukken inmiddels ontbreken.

Bij de vaststelling van de vorderingen van de kinderen is de zoon uitgegaan van de agrarische waarde van vaders landbouwonderneming, dat is de waarde waarbij een lonende exploitatie van het bedrijf nog net mogelijk is. De onderneming is na vaders overlijden voortgezet door moeder (die toen toetrad) en zoon. Volgens de rechtbank stelt de dochter terecht dat in dit geval de onderneming meetelt voor de (hogere) marktwaarde van destijds.

Zoon en dochter kregen in 1990 immers slechts een niet-opeisbare vordering op moeder. Het ging toen dus niet om een toedeling tegen een waarde waartegen toen moest worden afgerekend. Ook feitelijk is de voortzetting van het bedrijf tot moeders overlijden mogelijk gebleken. Daar komt bij dat het in 1990 volstrekt onvoorzienbaar was wanneer het tot afrekening met dochter zou moeten komen.

De rechtbank ziet voorts geen reden voor betaling van de vordering van de dochter in termijnen (art. 4:5 BW) of voor zekerheidsstelling door haar ter relativering van de uitvoerbaarverklaring bij voorraad van dit vonnis.

Wat betreft de nalatenschap van moeder is er een geschil over de omvang van een vordering

van moeder op zoon, ter zake van zijn overname van het bedrijf in 2011. Het lag volgens de rechtbank destijds in de macht van moeder en zoon om het bedrijf over te dragen tegen een lagere waarde dan de marktwaarde. Zij hebben hiervan toen kennelijk bewust afgezien. Daarom is voor de berekening van de legitimaire massa een waardering voor de agrarische waarde niet meer aan de orde.

Instantie: Rechtbank Rotterdam

Datum uitspraak: 27-01-2016

ECLI: ECLI:NL:RBROT:2016:475

Zaaknummer: C/10/475294 / HA ZA 15-422

Rechters: R.C. Verschuur

Wetsartikelen: 4:5 BW, 4:148 BW, 4:151 BW en 4:1167 oud BW

RECHTSPRAAK

Schuldsanering en testamentair bewind. Mocht de saniet bij moeder aansturen op een beschermingsbewind over het erfdeel?

Ten aanzien van man en vrouw is de schuldsaneringsregeling uitgesproken (na omzetting van hun faillissement). De rechtbank beëindigt de schuldsanering tussentijds, omdat het stel hun schuldeisers heeft getracht te benadelen (art. 350 lid 3 onder e Fw). Van het feit dat de vrouw van haar vader had geërfd, hebben zij namelijk geen melding gemaakt en op gerichte vragen daarover onjuiste informatie verstrekt.

De vrouw heeft ook geërfd van haar moeder. Moeder heeft de verkrijging van haar dochter onder testamentair bewind gesteld (art. 4:153 BW). De rechtbank merkt op dat dit bewind niet is ingegeven door de persoon van de dochter (bijvoorbeeld uit vrees voor een kostbare verslaving), maar ter bescherming van het door haar geërfde vermogen (art. 4:175 BW). Het bewind leidt ertoe dat de vrouw eĳn de mogelijkheid op een schone lei behoudt eĳn daarna, ten laste van haar schuldeisers 'schuldenvrij', alsnog haar erfdeel krijgt. Of het daarvoor instellen van testamentair bewind een ontoelaatbare omzeiling van artikel 295 Fw inhoudt, is volgens de rechtbank aan de (schuldsanerings)bewindvoerder om te beoordelen en zo nodig in rechte vast te laten te stellen, maar staat in deze procedure niet ter beoordeling.

Het testamentaire bewind – een beslissing van moeder – kan op zichzelf evenmin grond zijn voor tussentijdse beëindiging van de schuldsanering. Elke erflater is in beginsel vrij om over zijn nalatenschap te beschikken op de wijze die hij goeddunkt. Het is aan de notaris om er op toe te zien dat dat daadwerkelijk in vrijheid gebeurt.

Het testamentair bewind kan echter wel relevant worden als blijkt dat dochter dusdanig heeft 'aangestuurd' op het instellen van testamentair bewind, dat zij daarop in overwegende mate invloed heeft gehad. Een oordeel van die strekking ziet niet op de geldigheid van het testamentaire bewind, maar op de actieve rol van de schuldenaar bij het buiten de boedel houden van mogelijk actief. Een dergelijke rol is voor een schuldenaar verboden. De rechtbank ziet in dit geval onvoldoende redenen om dit aan te nemen, zelfs al zou de vrouw bij de testamentbespreking bij de notaris aanwezig zijn geweest.

Instantie: Rechtbank Den Haag

Datum uitspraak: 24-12-2015

ECLI: ECLI:NL:RBDHA:2015:15633

Zaaknummer: C/09/13/140 R en C/09/13/141 R

Rechters: G.H.M. Smelt

Wetsartikelen: 4:153 BW, 4:175 BW, 295 Fw en 350 Fw

RECHTSPRAAK

Verdeling nalatenschap en vergoedingsrechten van een deelgenoot.

Moeder overlijdt in 1994, zonder testament. Haar nalatenschap vererft volgens de wet naar vader en twee kinderen. Tot de huwelijksgemeenschap behoort een woning, waaraan een hypotheekschuld is gekoppeld. Vader lost deze schuld af. In 2005 vestigt hij met toestemming van de kinderen opnieuw een hypotheek op de woning, tot zekerheid van een kredietovereenkomst die (alleen) vader sluit.

Vader vordert toedeling van de woning. Partijen zijn het eens over de waarde van de woning. In geschil is echter welk bedrag aan vader vergoed moet worden ter zake van zijn aflossing en renovatiekosten.

De nalatenschap is niet aansprakelijk voor de kredietschuld die vader in 2005 is aangegaan. Het feit dat de kinderen toen hebben toegestemd in het hypotheekrecht, maakt dat niet anders.

Voor zover vader (uit het krediet) bevoegdelijk kosten heeft gemaakt ten behoeve van de woning, komen deze wel (voor de helft) voor vergoeding in aanmerking (art. 3:172 BW) evenals zijn aflossing (voor de helft) van de oorspronkelijke hypotheekschuld.

De kinderen stellen dat vaders vordering ter zake van die aflossing is verjaard (art. 3:306 BW). De rechtbank acht dit beroep op verjaring onaanvaardbaar naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid (art. 3:166 lid 3 BW). Nu de kinderen op de hoogte waren van vaders aflossing van de hypotheekschuld, hadden zij er rekening mee moeten houden dat vader bij verdeling alsnog vergoeding zou vorderen.

Instantie: Rechtbank Den Haag

Datum uitspraak: 23-12-2015

ECLI: ECLI:NL:RBDHA:2015:15609

Zaaknummer: C/09/486954 / HA ZA 15-481

Rechters: A.M. Brakel

Wetsartikelen: 3:166 BW, 3:172 BW en 3:306 BW

RECHTSPRAAK

Wettelijke verdeling. Vader verzwijgt goederen, maar verbeurt ze niet.

Moeder overlijdt in 2004. Haar nalatenschap vererft met toepassing van de wettelijke verdeling naar vader en de kinderen.

Vader, tevens executeur, blijkt in de boedelbeschrijving ter vaststelling van de vorderingen van de kinderen (art. 4:15 BW, art. 4:16 BW), opzettelijk boedelbestanddelen te hebben verzwegen. De vraag is of vader daardoor deze bestanddelen verbeurd heeft, overeenkomstig artikel 3:194 lid 2 BW. Volgens het hof is dit niet het geval.

Artikel 3:194 lid 2 BW is in Boek 4 BW niet van toepassing verklaard op de wettelijke verdeling, hoewel wellicht gewenst, aldus het hof. De vraag is in hoeverre toepassing – al dan niet op grond van de redelijkheid en billijkheid – van een met artikel 3:194 lid 2 BW vergelijkbare sanctie zich verdraagt met artikel 1 lid 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM (bescherming van eigendom).

Deze verdragsbepaling beschermt de rechten van vader uit hoofde van de wettelijke verdeling. De vordering van de kinderen strekt tot inbreuk daarop.

Vereist is dat de inbreuk berust op een voldoende duidelijke en specifieke wettelijke bepaling en niet arbitrair is. Volgens het hof is niet aan dit vereiste voldaan. Onvoldoende is de redelijkheid en billijkheid die de verhouding tussen de erfgenamen beheerst (art. 3:166 lid 3 BW). Bij gebreke van een specifieke wetsbepaling kan daarop in dit geval niet met de vereiste duidelijkheid de toepassing van een met artikel 3:194 lid 2 BW vergelijkbare sanctie worden gebaseerd, alleen al omdat in casu geen verdeling meer is vereist en de sanctie van ‘verbeuren’ niet zonder meer toepasbaar is in het kader van een verdeling van rechtswege onder toekenning van een geldvordering. Het zonder meer ‘verbeuren’ van verzwegen goederen zou een (te) arbitrair karakter kunnen krijgen.

Een beroep op het *Moordhuwelijk*-arrest van de Hoge Raad van 7 december 1990 (NJ 1991, 593) baat de kinderen evenmin. Dat was een wel zeer sprekend geval. In dit geval heeft vader niet zodanig laakbaar gehandeld dat het onaanvaardbaar is dat hij zijn aanspraken op de verzwegen goederen nog kan uitoefenen.

Instantie: Gerechtshof Amsterdam

Datum uitspraak: 09-07-2013

ECLI: ECLI:NL:GHAMS:2013:1968

Zaaknummer: 200.106.369-01

Rechters: C.A. Joustra, W.J. van den Bergh en A.R. Sturhoofd

Wetsartikelen: 3:166 BW, 3:194 BW, 4:15 BW, 4:16 BW en 1 EP EVRM

RECHTSPRAAK

Erfbelasting. Waardering maatschapsaandeel erflater en langstlevende. Hoge Raad volgt Hof Arnhem-Leeuwarden. Aandeel langstlevende telt voor liquidatiewaarde mee.

De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep tegen het arrest van Hof Arnhem-Leeuwarden van 29 april 2015 (ECLI:NL:GHARL:2015:3194).

In deze casus zijn vader en moeder in gemeenschap van goederen gehuwd. Zij voeren in maatschapsverband een agrarische onderneming. In het maatschapscontract staat een voortzettingsbeding. Hiervan maakt moeder gebruik als vader in 2006 overlijdt.

Voor de erfbelasting stelt de inspecteur de waarde van vaders maatschapsaandeel op de overnamewaarde volgens het contract, in casu (na aftrek van belastinglatentie) ruim 340.000 euro.

Voor welke waarde telt moeders maatschapsaandeel mee? De inspecteur stelt haar aandeel op de liquidatiewaarde, ruim 700.000 euro (huidig art. 21 lid 13 SW 1956). De totale waarde van het tot de huwelijksgemeenschap behorende ondernemingsvermogen komt dan op ruim 1.040.000 euro, waarvan de helft aan de nalatenschap wordt toegerekend.

Het hof volgt de inspecteur. Voor de waardering van een maatschapsaandeel moet in beginsel worden uitgegaan van de grondslagen van het maatschapscontract. Regelingen bij uittreden of overlijden, zoals verblijvings- en overnemingsbedingen, zijn van bijzonder belang en beïnvloeden de waarde van het aandeel en daarmee van de huwelijksgemeenschap.

Het maatschapsaandeel van moeder moet op de liquidatiewaarde worden gesteld, omdat zij na vaders overlijden niet meer de verplichting had om haar onderneming door een ander te laten overnemen tegen de overnamewaarde.

Een beroep op de uitspraak van Hof Amsterdam van 28 juli 2011 (ECLI:NL:GHAMS:BR6269) faalt volgens het hof, omdat in dat geval de langstlevende echtgenoot de maatschap voortzette met de zoon en deze laatste volgens het maatschapscontract nog een overnamerecht had.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 29-01-2016

ECLI: ECLI:NL:HR:2016:115

Zaaknummer: 15/02619

Rechters: C. Schaap, M.A. Fierstra en J. Wortel

Wetsartikelen: 21 SW 1956

RECHTSPRAAK

Rekening- en verantwoordingsplicht executeur gaat niet over op zijn erfgenamen.

Als (oud-)notaris X in 1997 overlijdt, is hij nog executeur in de nalatenschap van Y. De echtgenote van X is zijn enig erfgenaam en zijn executeur. De erfgenamen van Y vorderen rekening en verantwoording van de echtgenote van X. De Hoge Raad wijst dit af in navolging van het hof (Hof Amsterdam 11 maart 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:800).

De verplichting van een executeur om rekening en verantwoording af te leggen, heeft uitsluitend betrekking op het beheer van de nalatenschap van de erflater door wie hij als executeur is benoemd. Daarom faalt het cassatiemiddel voor zover het betoogt dat de echtgenote verplicht is tot het afleggen van rekening en verantwoording omdat zij *executeur* is in de nalatenschap van X en X bij leven executeur was in de nalatenschap van Y.

De echtgenote is ook niet als *erfgenaam* van X verplicht tot rekening en verantwoording in de nalatenschap van Y. Artikel 1061 oud BW verplichtte de executeur bij het einde van zijn beheer rekening en verantwoording af te leggen. Vergelijk thans artikel 4:151 BW. Weliswaar eindigt de taak van de executeur door zijn dood (art. 1062 oud BW, thans art. 4:149 lid 1, aanhef en onder c BW), maar als de executeur zijn werkzaamheden nog niet voltooid heeft bij zijn overlijden, dan ontstaat geen verplichting tot het afleggen van rekening en verantwoording.

Geen rechtsregel brengt mee dat een dergelijke verplichting op de erfgenamen van de executeur komt te rusten. Doordat de rechten en verplichtingen van de executeur zijn verbonden aan zijn hoedanigheid en die hoedanigheid niet overgaat op zijn erfgenamen (art. 1062 oud BW), gaan evenmin die rechten en verplichtingen over op zijn erfgenamen. Wel bepaalt huidig artikel 4:149 lid 4 BW dat de erfgenamen van de overleden executeur, indien zij kennis dragen van de executie, verplicht zijn het overlijden van de executeur mede te delen aan de erfgenamen van degene die hem als executeur heeft benoemd.

Tevens was in geschil of de notaris als executeur loon was toegekend. Erflater had bepaald dat de executeur geen 'wettelijk loon' zou ontvangen en vervolgens de notaris, of zijn opvolger bij

codicil aangewezen. Volgens het hof heeft erflater niet bepaald dat de executeur in het geheel geen recht op loon zou hebben. Enkel het wettelijk loon is uitgesloten. Kennelijk wilden erflater – een ervaren advocaat – en notaris X de onder oud erfrecht moeilijk werkbare regeling omtrent executeursloon buiten toepassing laten. Dat notaris X en erflater met elkaar bevriend waren, achtte het hof onvoldoende voor een andere uitleg. De Hoge Raad wijst het cassatieberoep tegen dit oordeel af zonder nadere motivering (art. 81 Wet RO).

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 22-01-2016

ECLI: ECLI:NL:HR:2016:99

Zaaknummer: 14/03446

Rechters: F.B. Bakels, G. Snijders, G. de Groot, M.V. Polak en T.H. den Tanja-van Broek

Wetsartikelen: 4:46 BW, 4:149 BW, 4:151 BW en 4:1062 oud BW

RECHTSPRAAK

Procesrecht. Gefailleerde erfgenaam-vereffenaar blijft bevoegd om in rechte op te treden. Nalatenschap is afgescheiden vermogen.

Twee erfgenamen zijn door beneficiaire aanvaarding vereffenaar van de nalatenschap (art. 4:195 BW). Tijdens hun vereffening worden zij als vereffenaars gedagvaard. Een van hen is dan failliet. Hierdoor heeft hij de beschikking en het beheer over zijn eigen, tot het faillissement behorend, vermogen verloren (art. 23 Fw). Staat dit aan de ontvankelijkheid van de wederpartij in de weg?

Volgens het hof is dat niet het geval. Door beneficiaire aanvaarding vindt, tot het einde van de vereffening, geen vermenging plaats van de nalatenschap met het eigen vermogen van de vereffenaar (art. 4:200 BW). De nalatenschap vormt dus een afgescheiden vermogen. Dit betekent dat de vereffenaar, ondanks zijn faillissement, bevoegd is om ten aanzien van de nalatenschap als gedaagde (of eiser) in rechte op te treden. Zijn failliete boedel is hierbij (nog) niet betrokken (vergelijk art. 25 Fw).

Een veroordeling van de vereffenaars kan in beginsel pas ten uitvoer worden gelegd als de vereffening is afgerond (art. 4:223 lid 1 BW).

Instantie: Gerechtshof 's-Hertogenbosch

Datum uitspraak: 19-01-2016

ECLI: ECLI:NL:GHSHE:2016:140

Zaaknummer: HD 200.170.328_01

Rechters: O.G.H. Milar, P.P.M. Rousseau en M.E. Smorenburg

Wetsartikelen: 4:195 BW, 4:200 BW, 4:223 BW, 23 Fw en 25 Fw